

Paratextové poetické príspevky J. G. Macera Szepsia v dielach krakovských humanistov 16. storočia¹

František Šimon – Jana Balegová

Košice

Paratextual poetic contributions of J. G. Macer Szepsius in the works of Cracow humanists of the 16th century

Abstract: The paper is dedicated to the commendatory poems of J. G. Macer Szepsius in the works of two important humanists from Cracow in the XVI. century, Jakub Górski and Stanisław Orzechowski. Jakub Górski wrote the rhetorical handbook *De figuris tum grammaticis, tum rhetoricis* (Cracow, 1560), Macer contributed to it by celebrating the author's coat of arms and a poem celebrating the author who teaches the youth the "pure" Latin language and to decorate it with rhetorical figures. Stanisław Orzechowski is the author of the polemical counter-reformation work *Chimaera sive de Stancari funesta regno Poloniae secta* (Cracow, 1562), in which he opposes Francesco Stancaro, the Italian supporter of the reformation. In the commendatory poem in this work, Macer compares the author to Bellerophon, who killed the mythological monster Chimera, and similarly, Orzechowski saves the world from the monster represented by Stancaro.

Keywords: 16th century Latin literature, commendatory poems, J. G. Macer Szepsius, Jakub Górski, Stanisław Orzechowski

16. storočie sa v poľských dejinách nazýva aj zlatým vekom Poľska. Intelektuálnym centrom krajiny bol v tom čase Krakov, sídlo poľských kráľov a Jagellovskej univerzity, na ktorej študovalo i mnoho študentov z Uhorska. Žil a pôsobil tu aj pôvodom uhorský humanistický autor Ján Gregor Macer Szepsius (cca 1530 – po 1579), rodák z Moldavy nad Bodvou, ktorý študoval na artistickej fakulte univerzity a po skončení štúdia v Krakove zostal. O jeho živote vieme len veľmi málo. Zaujímal sa o prírodné vedy a alchýmiu a výsledkom tohto záujmu bolo vydanie prekladu Paracelsovho spisu *Archidoxae*, ku ktorému napísal aj úvod, marginálie a register.² Venoval sa aj literatúre a svoje literárne diela publikoval v Krakove. Jeho najväčším dielom je básnická skladba *De vera gloria libellus*, v ktorej vyzdvihuje Božiu slávu a kritizuje honbu za bohatstvom, rozkošou, krásou, slávou, ako aj predstaviteľov viacerých povolání.³ Ako typický humanistický vzdelanec publikoval aj mnoho príležitostných básní, najčastejšie v paratextoch diel svojich súcontníkov.

Paratext, ako ho definuje autor pojmu a termínu G. Galetti, sú „sprievodné produkty [textu], ktoré sa líšia rozsahom a vzhľadom, ... [je to] prah, ktorý ponúka svetu možnosť buď vstúpiť dovnútra, alebo sa otočiť späť, nedefinovaná zóna medzi

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0255/22 *Medicus poeta. Novolatinská literatúra lekárskych autorov spätých so Slovenskom*.

² PARACELSUS, *Archidoxae* (1569). K dielu pozri bližšie ŠIMON, *Úvod J. Gregora Macra Szepsia* (2018).

³ ŠIMON, *Satira na povolania v diele J. G. Macera Szepsia* (2018).

vnútro a vonkajškom.”⁴ Konkrétne ide o rôzne druhy predhovorov a príhovorov, dedikačné listy mecenášom, komendačné básne.⁵ Tieto básne sa nazývajú rôznymi menami (*carmina liminaria*, *commendatory*, *laudatory poems*, *Widmungsedichte*, *Ehrungsgedichte*, *Empfehlungsgedichte*), patria do paratextu a sú druhom príležitostnej poézie.⁶ Práve obdobie raného novoveku, v ktorom Macer žil, sa považuje za epochu paratextu.⁷

Macer prispieval svojou poéziou najčastejšie do prác svojho priateľa, švajčiarskeho lekára pôsobiaceho v Krakove Antona Schneebergera (1530 – 1581).⁸ Tieto básne už boli sčasti spracované,⁹ takže príspevok je venovaný komendačným básňam v dielach iných autorov než Schneeberger. Ide o práce dvoch významných krakovských humanistov tej doby, Jakuba Górskeho a Stanisława Orzechowského.

Jakub Górski (1525 – 1585) pochádzal z nižšej šľachty, bol teológ, filozof, profesor a rektor Krakovskej univerzity, archipresbyter krakovského Kostola Nanebovzatia Panny Márie. S Macerom boli kolegovia z univerzity. Macer učil na univerzite v rokoch 1555 – 1562 ako extraneus,¹⁰ o niečo starší Górski začal ako extraneus učiť v roku 1554/55. Neskôr pôsobil ako riadny profesor a stal sa i dekanom filozofickej fakulty.¹¹ V roku 1560 vyšla jedna z jeho rétorických príručiek pod názvom *De figuris tum grammaticis, tum rhetoricis*¹² (O gramatických a rétorických figúrach). Dielo predstavuje zbierku rétorických pravidiel, ktorá vznikla kompiláciou, ale bola obohatená o osobné

Titulná strana Górskeho príručky
De figuris tum grammaticis, tum rhetoricis
(1560)

⁴ GENETTE, *Paratexts* (1997), s. 1–2.

⁵ V slovenskej neolatinistickej literatúre sa paratextom zaoberala Katarína Karabová, pozri KARABOVÁ, *Autorské predhovory* (2018); KARABOVÁ, *Captatio benevolentiae* (2019); KARABOVÁ, *Rekonštrukcia* (2020); KARABOVÁ, *Nenápadné súvislosti* (2020).

⁶ DAM VAN, *Poems on the Threshold* (2015), s. 52.

⁷ AMMON VON -VÖGEL, *Einleitung* (2008), s. XV.

⁸ Pozri o nich SUCHARSKI, *Antoni Schneeberger i Jan Grzegorz Macer* (2011).

⁹ ŠIMON – BALEGOVÁ, *Epigram o soli* (2018); ŠIMON, *Zwei Empfehlungsgedichte* (2018); ŠIMON – STEGER, *Celebration of a military doctor* (2022).

¹⁰ WISŁOCKI, *Liber diligentiarum* (1886), s. 448.

¹¹ MIKUŁA, *Górski Jakub* (2015), s. 72.

¹² GÓRSKI, *De figuris* (1560).

postrehy autora.¹³ Spis má bohatý paratext, obsahuje Górskeho erb, dve básne na tento erb, dedikáciu mecenášovi, Ioannesovi Lowczowskému, opátovi kláštora v dnešnej časti Krakova Tyniec, kde Górski dielo napísal, príhovor mladému čitateľovi a napokon komendačné básne jedenástich autorov.

Jednu z básní na erb napísal aj Macer. Górskeho erb znázorňuje obľúbenú heraldickú postavu, grifa, mytologické zviera skladajúce sa z častí viacerých zvierat. Zvyčajne je okrídlené s telom leva a hlavou orla. Takejto podobe presne zodpovedá aj grif na Górskeho erbe, ktorého Macer nazýva *gryphs bicorpor*, t. j. grif s dvoma telami.

In eadem arma Gregorii Macri

*Abdita fortunae virtus, quam sancta gubernat
Gryphs inter volucres, signa bicorpor habet
Praesulis effulgent insignia Gryphe paterna,
Sed virtute, nitet plus tamen ipse sua.*

5 *Quam quia consequitur, vultu fortuna sereno¹⁴*

*Gryphe micant merito Praesulis arma pii.
Virtutem Praesul, virtus habet inclitya Gryphem*

Na ten istý erb od Gregora Macera

Tak ako tajomná sila osudu svätosťou vládne,
spomedzi vtákov má Grif podobu dvojice tiel.
Po predkoch zdedené biskupské odznaky Grifom sa skvejú,
predsa však omnoho väčšiu žiaru mu dodáva cnosť.
5 Pretože osud ju získava s jasným výrazom v tvári,
právom sa na erbe kňaza zbožného ligoce Grif.

Biskup je cnostný a cnosť, čo je povestnou, za znak má Grifa.

Prvá z množstva komendačných básní je práve od Macera. Autor v nej ohlasuje „nové časy“ a „novú slávu“ pre múzické umenie. Górskeho zobrazuje ako učiteľa, ktorý učí mládež „čistému“ latinskému jazyku a jeho zdobeniu rétorickými figúrami. Nielen latinčina, ale aj „sarmatské jazyky“, t. j. jazyky poľsko-litovského štátu, potláčajú „barbarské“ slová, t. j. stredovekú latinčinu. Macer prorokuje užitočnosť tejto knihy a želá autorovi, ktorý je „*formator linguae*“ (tvorca, formovač jazyka), dlhý život.

In Iacobi Gorscii librum de schematibus

*Quis chorus hoc niveo gaudet fulgore Dearum
Quid resonat laudum tam speciosus honos?
Agnosco Cytaramque Dei Clioque decoram
Carminaque Euterpes emodulata manu.*

¹³ WYSZOGRODSZKA, *Humanista działaczem* (2016), s. 29, o diele pozri aj RYCZEK, *Renesansowe teorie figuratywności* (2017).

¹⁴ Ov. Tr. I, 5, 7: *vultu ridet Fortuna sereno*.

5 *Iam nova Phoebei consurgit gloria montis,*
Iam nova Pyeridum tempora laurus habet.
Barbara Sarmaticis cedunt vocabula linguis
Tinnit et excelso lingua latina sono.
Haec quoque iam Musas et fortia verba togati,
 10 *Iuris, conspicuo terra decore colit.*
His quoque pyerius donat sua munera Phoebus,
Carminе componens verba soluta modis.¹⁵
Gorscius ante alios latiam dum schemate linguam,
Vestit et informat pura latina loqui.
 15 *Grammaticos vario nectit paradiгmate flores,*
Oraque Rhetorico flumine docta rigat.¹⁶
Neve procul Lymphae proprio de fonte petantur,
Tullius exemplar oris ubique sui est.
Hic primum, pueros paulatim assuescere puro
 20 *Sermoni cupiens, schemata parva docens.*
Inde tropos, pauloque ferens sese altius, infert
Rhetoricum verbi simplicis omne decus
Tum quibus effulget sententia tersa figuris
Explicat et filo nectit ubique pari
 25 *Totaque ne careat specioso oratio flexu,*
Tres docet immensi fluminis inde sinus.
Hinc iuvenes latii libate insignia fontis,
Pocula castalio hinc cingite flore caput.
Hinc vobis doctae crescet facundia linguae
 30 *Quae placitum flexis mentibus omne dabit.*
At tu qui studio Gorsci mea munera tanto
Prosequeris, mecum curre per ora virum,¹⁷
Dixit et excelso rutilantia vertice templa
Ingrediens, Clio detulit alma librum
 35 *Euterpe laudes et Calliopeiâ caneбant*
Quas medius florens Gorscius inter erat
Sic pariter Divae, pariter quoque Gorscius arcem
Scandentes oculis se eripuerе meis
Tunc ego iucundi captus modulamine cantus,
 40 *Suscipiensque novi commoda magna libri.*
Vive precor dixi linguae formator et ultra
Nominis accrescat gloria lausque tui.

¹⁵ Ov. Tr. 4, 10, 22: scribere temptabam verba soluta modis.

¹⁶ Prop. III, 3, 52: *lymphis a fonte petitis ora Philetaea nostra rigavit aqua.*

¹⁷ Verg. G. III, 9: *virum volitare per ora.*

Na knihu Jakuba Górskeho O rečníckych prostriedkoch
 Čo je to za chór s takýmto leskom belostným bohýň?
 O akých chválach je tento prekrásne znejúci spev?
 Poznávam citaru božskú i pôvabnú bohyňu Kleio,¹⁸
 poznávam piesne, čo plynú z bohyne Euterpé¹⁹ rúk.
 5 Nová už povstáva sláva pohoria božského Foiba,²⁰
 nové už časy tu sú pre veniec z vavrínu Múz.
 Sarmatským jazykom²¹ dáva sa prednosť pred barbarskou rečou,
 jazyk latinský zvukom zrozeným v nebesiach znie.
 Táto krajina tiež si už jasne a dôstojne Múzy,
 10 ako aj rímskeho práva trvalé výrocky ctí.
 Týmto tu Foibos Olympský svoje dary už dáva,
 spájajúc slová prózy na spôsob básnických diel
 vtedy, keď Górski predstihnúc iných do figúr šati
 latinský jazyk a učí bezchybnú latinskú reč.
 15 K ozdobám jazyka pripletá princípy poznania rôzne,
 jeho učené ústa zvlažuje rečnícky prúd.
 Aby od vlastného prameňa Nymfy nebola vlahá
 vzdialená, všade je vzorom Cicero pre jeho reč.
 Górski túžiaci chlapcov postupne navyknúť čistej
 20 reči dáva im najprv malé len figúry znať.
 Potom trópy a idúc na úroveň o niečo vyššiu
 rečnícke ozdoby všetky prostých prináša slov.
 Vykladá, aké sú figúry, ktorými zdobí sa veta,
 všade, aby ich splietol, užíva rovnakú niť.
 25 Aby však celá reč nebola bez obmien pôvabných, preto
 učí, že táto veľká rieka má zálivy tri.²²
 Okúste mladíci z prameňa v Látii nápoj tu skvelý,
 na hlavu veniec s kvetom kastílskym²³ dajte si tu.
 Tu vaša výrečnosť v učenom jazyku vzrastie a myslím
 30 poddajným poskytne všetky zásady náuky tej.
 Lásková Kleio však riekla: „Ty, ktorý o moje dary
 štúdiom Górskeho vážnym budeš sa snažiť, nuž pod'
 ústami mužov so mnou,“ a vstupujúc do chrámov, ktoré
 zlatom sa lesknú, knihu priniesla z vysokých hôr.

¹⁸ Múza hrdinského básnictva a historiografie.

¹⁹ Múza hudby a lyrickej poézie.

²⁰ Parnassos, mytologické sídlo Múz.

²¹ Sarmatia je poetické označenie Poľska, sarmatizmus bola ideológia spoločného poľsko-litovského štátu, sarmatské jazyky sú teda poľský a litovský.

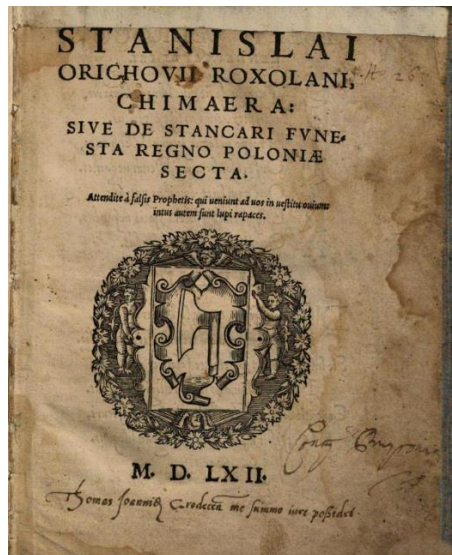
²² Ide o gramatické a syntaktické figúry a trópy.

²³ Kastalia, prameň pod vrchom Parnassos, sídlo Múz.

Euterpé s Kaliopeiou²⁴ spievali oslavné piesne,
 uprostred týchto Múz úžasný Górski bol tiež.
 Takto stúpajúc na hrad rovnako Múzy i Górski
 postupne z dohľadu svojich očí sa stratili preč.
 Potom, čo bol som nadchnutý tónmi slastného spevu,
 uznajúc, že nová kniha preveľkú osožnosť má,
 riekol som: „Ži, prosím, jazyka tvorca a nech tvoja sláva,
 ako aj chvála mena naďalej zažíva rast.

Stanislav Orzechowski (1513 – 1566) bol významným spisovateľom a katoľickým kňazom. Narodil sa v meste Przemysl na priesečníku kultúr Východu a Západu. Sám o sebe napísal: „*est mihi genetrix Polonia, procreatrix Ecclesia, altrix Roxolania, patria Peremislia*“ (zrodilo ma Poľsko, stvorila cirkev, živila rusínska zem a vlasťou mi je Przemysl).²⁵ Orzechowski študoval v západnej Európe, stal sa odporcom reformácie, hoci na druhej strane bojoval proti celibátu. Je autorom známeho diela *Chimaera sive de Stancari funesta regno Poloniae secta*²⁶ (Chiméra alebo o učení zhubnom pre Poľské kráľovstvo, 1562). Dielo bolo reakciou na spis *Canones reformationis ecclesiarum Polonicarum*²⁷ (Zákony reformácie poľských cirkví) talianskeho teológa Francesca Stancara (1501 – 1574), prívrženca reformácie, ktorý istý čas pôsobil aj v Poľsku. Podľa Orzechowského je reformácia dielom Satana, ktorý si želá zničiť katolícky svet a Stancaro so svojimi názormi sa podobá na mytologickú Chiméru chrliacu oheň zo svojich troch papúl. V mytológii ju zabil Bellerofontes a jeho novodobým napodobniteľom má byť poľský kráľ Žigmund II. August alebo dokonca sám Orzechowski.²⁸

Práca má bohatý paratext, okrem Macerovej básne a ďalších deviatich komen-dačných básní obsahuje *praefatio*, dva príspevky Jakuba Górskeho, list poznaňskému

Titulná strana Orzechowského diela
Chimaera sive de Stancari funesta regno Poloniae
 (1562)

²⁴ Múza epickej poézie.

²⁵ ORZECOWSKI, *Chimaera* (1562), s. 6.

²⁶ ORZECOWSKI, *Chimaera* (1562), poľský preklad Stanislava Orzechowskiego i Franciszka Stankara (2012).

²⁷ STANCARO, *Canones reformationis* (1552).

²⁸ Pozri bližšie WOJTKOWSKA-MAKSYMİK, *Chimera w sporach* (2017).

dekanovi Andrzejowi Przeclawskému (1499 – 1571), slovo čitateľovi, list portugalského kráľa Sebastiana (1554 – 1578) kardinálovi Hosiovi (1504 – 1579) a taktiež dva grafické príspevky, zobrazenie kresťanského bojovníka a orlice s korunou, znaku poľského kráľovstva. O rok neskôr vyšlo v Kolíne ďalšie vydanie,²⁹ ktorému chýbajú niektoré časti krakovského vydania, no pribudli iné. Macerova báseň je v nezmenenej podobe v oboch vydaniach. Je pozoruhodné, v akej spoločnosti sa Macer vyskytol. Okrem Jakuba Górskeho sú autormi príspevkov profesor krakovskej univerzity Wojciech Wędrogowski (? – 1584), kráľovský sekretár Melchior Pułłowski (1539 – 1588), poznaňský biskup Wawrzyniec Goślicki (okolo 1530 – 1607), Ľvovský arcibiskup Jan Dymitr Solikowski (1539 – 1603) a rektor jezuitskej univerzity vo Vilniuse Jakub Wujek z Wągrowca (1541 – 1597).

V komendačnej básni prirovnáva Macer Orzechowského k Bellerofontovi. Tak ako on zahubil Chiméru, tak autor knihy zachráni svet pred netvorom predstavaným Stancarom. Poliaci a Litovčania sú vyzývaní, aby odporovali reformácii, aby sa pomýlené duše vrátili k pravej viere. Orzechowski je prirovnávaný k známemu haeresiomastixovi, t. j. biču na herézu, čo bol prívlastok Alfonsa de Castro (1495 – 1558), známeho španielskeho teológa a bojovníka proti heréze.

Multifidam Haeretici et Stancar genuere Chimaeram

Cuius iam multo tempore flamma furit.

Nunc Deus afflictum quo mundum peste levaret.

Haec Orichovio fortia tela dedit.

5 *Ipse quibus totum possit defendere mundum,*

Bellerophontea scismata falce secans.

Haec acies ferri valida, haec invicta securis

Auferet ecce tuum Dira Chimaera caput.

Quique diu errores verbis latuere politis,

10 *Huius ab eloquio mox retegente cadent.*

Surgite Sarmaticae gentes, animamque cathenis

Eripite Haereticos hocque fugate Duce.

Sancta Patrum Synodus Tridentum lecta venito,

Auxiliumque duci iam dato iamque novo.

15 *Qui nunc Herculea superum virtute robustus*

Monstra animae ex sacra religione levat.

Pacificat saevis mentes erroribus olim,

Implicitas, puram et sternit ad astra viam.

*Hic gerit exuuias hostis clavamque trinodem.*³⁰

20 *Hydra ferox ista est interimenda manu.*

Vive precor longum superis donantibus aevum,

Haeresiomastix fortis acute potens.

²⁹ ORZECOWSKI, *Chimaera* (1563).

³⁰ Ov. *Fast.* I, 575: *clava trinodis*.

Heretici a Stancar splodili Chiméru, z mnohých
 častí čo je a dlho plameň jej vyčíňa už.
 Teraz Boh, aby svet zbavil náказы, ktorá ho trápi,
 Orichoviovi šípy tieto tu nezdolné dal,
 5 ktorými sám by celý svet mohol zachrániť nesúc
 belerofontovskou kosou kacírstvu úplný zmar.
 Toto, hľa, mocné železné ostrie a sekera táto
 nezlomná, Chiméra strašná, hlavu ti odsekne z pliec.
 Tých, ktorí za slová vzdelané skrývajú omyly dlho,
 10 odhalí výrečnosť jeho zaraz a zahubí ich.
 Povstaňte sarmatské kmene a dušu si vymaňte z okov,
 na čele s týmto mužom zažeňte bludárov preč.
 Posvätná vybraná synoda otcov do Tridentu príď a
 pomôž vodcovi, ktorý daný a nový už je.
 15 Tento má teraz silu a schopnosti Herkula božské,
 beštie duše on z viery posvätnej odstrániť vie.
 Pokoj dá myslím, čo kedysi zblúdili v omyloch strašných,
 cestu im vydláždí správnu, ktorá má ku hviezdám smer.
 Trofej nepriateľa nesie a trojitý kyjak,
 20 táto divoká hydra rukami zahynúť má.
 S pomocou Božou ži ešte dobu čo najdlhšiu, prosím,
 ty, čo si silný a múdry na bludy herézy Bič.

Všetky tri spomenuté básne sú zložené v elegickom distichu a obsahujú niekoľko ohlasov na klasikov rímskej literatúry, Ovidia a Vergilia. Kým prvá z troch uvedených komendačných básní je prostredníctvom opisu erbu poctou autorovi, ďalšie dve reflektujú i témy diel. V komendačnej básni v Górskeho príručke Macer chváli autora a v stručnosti naznačuje obsah práce. V básni v Orzechowského diele *Chimaera* ide okrem chvály autora o jasné stanovisko v náboženskom spore. Macer bol katolík, odporca reformácie, čo bolo v zhode s tendenciou krakovskej univerzity, ktorá bola v druhej polovici 16. storočia už jasne vyhranená proti reformácii.³¹ Už samotný fakt, že Macer prispel do tejto publikácie, svedčí o jeho príslušnosti ku katolicizmu.

Pokiaľ ide o jazykovo štylistickú stránku básní, využil Macer pomerne bohatý poeticko-rétorický aparát. Z najbežnejších výrazových prostriedkov básnickej reči sú tu zastúpené najmä substantívno-epitetonické dvojice, poetizmy metonymického pôvodu, expresíva, synekdocha, perifráza, exklamácia, metafora atď. a samozrejme obrazy z antického mytologického inventára. Básne J. G. Macera Szepsia síce neprekračujú bežný štandard súdobej literárnej produkcie, sú však ďalším z radu zaujímavých dokladov o vzdelanostnej úrovni, básnických zručnostiach a kontaktoch humanistických vzdelancov slovenskej proveniencie.

³¹ Kovács, *A krakkói egyetem* (1964), s. 150–151.

Literatúra

- AMMON VON, Frieder – VÖGEL, Herfried: *Einleitung*. In: Die Pluralisierung des Paratextes in der Frühen Neuzeit: Theorie, Formen, Funktionen. Eds. F. von Ammon – H. Vögel. Berlin: LIT Verlag, 2008.
- DAM VAN, Harm-Jan: *Poems on the Threshold: Neo-Latin carmina liminaria*. In: Acta Conventus Neo-Latini Monasteriensis. Proceedings of the Fifteenth International Congress of Neo-Latin Studies, Münster 2012. Leiden: Brill, 2015, s. 50–81.
- GENETTE, Gérard: *Paratexts. Thresholds of interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- GÓRSKI, JAKUB: *De figuris tum grammaticis tum rhetoricis*. Cracoviae: Siebeneycher, 1560.
- KARABOVÁ, Katarína: *Autorské predhovory ako významný prvok kontextuality literárneho diela*. Sambucus XIII, 2018, s. 106–116.
- KARABOVÁ, Katarína: *Captatio benevolentiae v autorských predhovoroch barokových literátov*. In: Studia Bibliographica Posoniensia 2019. Bratislava: Univerzitná knižnica, 2019, s. 84–98.
- KARABOVÁ, Katarína: *Rekonštrukcia životných osudov autora literárneho diela na podklade paratextov*. In: Sambucus XIV, 2020, s. 61–68.
- KARABOVÁ, Katarína: *Nenápadné súvislosti dedikácií vo vybraných tlačiach slovenskej proveniencie*. In: Studia bibliographica Posoniensia 2020, Bratislava: Univerzitná knižnica, 2020, s. 35–46.
- KOVÁCS, Endre: *A krakkói egytem és a magyar művelődés*. Budapest: Akadémia kiadó, 1964.
- MIKUŁA, Maciej: *Górski Jakub starszy h. Szeliga*. In: Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tom 1. 1364-1780. Ed. W. Uroszczak. Krakow: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2015, s. 72–75.
- ORZECOWSKI, Stanisław: *Chimaera sive de Stancari funesta regno Poloniae secta*. [Krakov]: s. t., 1562.
- ORZECOWSKI, Stanisław: *Chimaera sive de Stancari funesta regno Poloniae secta*. Coloniae: Apud Maternum Cholinum, 1563.
- PARACELUS, Philippus Theophrastus: *Archidoxae libri X*. A. Schröter (transl.). Cracoviae: Officina typographica Mathiae Wirzbietae, 1569.
- RYCZEK, Wojciech: *Renesansowe teorie figuratywności (ii): Jakub Górski*. Pamiętnik Literacki CVIII, 2017, z. 3, s. 101–119.
- STANCARO, Francesco: *Canones reformationis ecclesiarum Polonicarum*. Francofordii ad Viadrum: Johannes Eichhorn, 1552.
- Stanislava Orzechowskiego i Franciszka Stankara pisma o państwie i religii – „Chimaera” i „Reguły reformacji”*. Ed. K. Koehler. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2012.
- SUCHARSKI, A. Robert: *Antoni Schneeberger i Jan Grzegorz Macer – dwaj przyjaciele w szesnastowiecznym Krakowie*. In: Decus Sapientiae Sambucus Supplementum III. Eds. E. Buzássyová – E. Juríková – N. Sipekiová. Trnava: Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU v Trnave, 2011, s. 190–198.
- ŠIMON, František – BALEGOVÁ, Jana: *Epigram o soli od Jána Gregora Macra Szepsia (1562)*. In: Zahraniční lékaři na Slovensku : slovenskí lékaři v zahraničí. Bratislava: Stimul, 2018, s. 56–60.
- ŠIMON, František: *Úvod J. Gregora Macera Szepsia k Paracelsovmu dielu Archidoxae (1569)*. Kultúrne dejiny 9, 2018, s. 67–81.

- ŠIMON, František: *Satira na povolania v diele J. G. Macra Szepsia De vera gloria libellus*. In: Eds. L. Buzássyová – E. Juríková – J. Grusková. *Ideológia v premenách času v pamiatkach gréckej a latinskej tradície*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2018, s. 254–262.
- ŠIMON, František: *Zwei Empfehlungsgedichte von Johannes Gregor Macer Szepsius (ca 1530 – nach 1579)*. In: *Graeco-Latina Brunensia*. 23, 2018, č. 2, s. 163–170.
- ŠIMON, František – STEGER, Florian: *Celebration of a military doctor. An unknown poem by Johannes Gregor Macer Szepsius (ca. 1530 – after 1579)*. In: *Graeco-Latina Brunensia* 27, 2022, č. 2, s. 151–158.
- WISŁOCKI, Wladislaus. *Liber diligentiarum facultatis artisticae Universitatis Cracoviensis Pars I (1487 – 1563)*. Cracoviae: Sumptibus Academiae litterarum, 1886.
- WYSZOGRODSKA, Sylwia: *Humanista działaczem kontrreformacyjnym. Wpływ podróży zagranicznych na zmianę postawy Jakuba Górskiego (1525–1585)*. *Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne* 15, 4/2016, s. 25–44.
- WOJTKOWSKA-MAKSYMIAK, Marta: *Chimera w sporach o Tróję Świętą w latach 60. XVI wieku (na przykładzie sylwy IV Andrzeja Trzecieckiego)*. *Prace filologiczne. Literaturoznawstwo* 7 (10), 2017, s. 347–362.

Abstrakt: Príspevok je venovaný komendačným básňam J. G. Macera Szepsia v dielach dvoch významných krakovských humanistov zo 16. storočia, Jakuba Górského a Stanisława Orzechowského. Jakub Górski napísal rétorickú príručku *De figuris tum grammaticis, tum rhetoricis* (Krakov, 1560), Macer do nej prispel oslavnou básňou na autorov erb a básňou oslavujúcou autora, ktorý učí mládež "čistej" latinčine a ako ju zdobiť rétorickými figúrami. Stanislav Orzechowski je autorom polemického protireformačného diela *Chimaera sive de Stancari funesta regno Poloniae secta* (Krakov, 1562), v ktorom oponuje Francescovi Stancarovi, talianskemu stúpecovi reformácie. V komendačnej básni v tomto diele Macer prirovnáva autora k Bellerofontovi, ktorý zabil mytologickú príšeru Chiméru a Orzechowski podobne zachraňuje svet pred netvorom, ktorého predstavuje Stancaro.

Kľúčové slová: latinská literatúra 16. storočia, komendačná báseň, J. G. Macer Szepsius, Jakub Górski, Stanisław Orzechowski

prof. PhDr. František Šimon, CSc.
Katedra klasickej filológie
Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach
Moyzesova 9
040 01 Košice
Slovensko
frantisek.simon@upjs.sk

doc. Mgr. Jana Balegová, PhD.
Katedra klasickej filológie
Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach
Moyzesova 9
040 01 Košice
Slovensko
jana.balegova@upjs.sk